

Tekst: Ireneusz M. Kuciński

FAUNA I FLORA POLSKICH JEZIOR

Choć pojęcie jezioro jest trudne do jednoznacznej interpretacji to ogólnie możemy opisać ten geologiczny twór jako naturalny śródlądowy zbiornik wodny powstały w wyniku działania sił ustępującego lodowca (w przypadku ziem polskich) a jego występowanie uwarunkowane jest istnieniem zagłębienia (tzw. misa jeziorna), w której gromadzi się woda. Jeziora ze względu na zawartość soli pokarmowych możemy podzielić na cztery grupy: jeziora oligotroficzne, eutroficzne, mezotroficzne (forma przejściowa między oligo- a eutroficznym) i dystroficzne. To od nagromadzenia związków biogennych zależy rodzaj i liczebność występującej tu flory i fauny. Istnieje pewna zależność, która przejawia się w następujący sposób: im mniej jest składników pokarmowych w wodzie, jest większa jej przejrzystość oraz woda jest dobrze natleniona to liczba występujących organizmów jest

wysoka ale o małym zagęszczeniu. Przykładem tego są jeziora oligotroficzne. Gdy jednak mamy do czynienia z jeziorami eutroficznymi, które charakteryzują się wysoką zawartością związków odżywczych mamy do czynienia z bujną roślinnością przybrzeżną zakorzenioną. Występuje tu mniejsze zagęszczenie gatunków fauny i flory wodnej, a przebywające tu zwierzęta są w dużym zagęszczeniu.

Wyróżniamy cztery podstawowe grupy organizmów występujących w jeziorze i z nim związanych. Wyróżniamy tu plankton, nekton, bentos i makrofity. W grupie planktonu jak w innego rodzaju zbiornikach tworzy go grupa organizmów zwierzęcych (zooplankton) i

roślinnych (fitoplankton). Fitoplankton występuje w tych warstwach wody gdzie docierają promienie słoneczne. Warstwę tą nazywamy strefą trofogeniczną a jej grubość może sięgać od kilkunastu centymetrów do kilku metrów i jest zmienna w czasie. Skład gatunkowy tworzą głównie sinice, glony, okrzemki oraz inne organizmy które do funkcjonowania i rozwoju potrzebują energii słonecznej. Natomiast zooplankton budują larwy owadów, mięczaków i przywr. Plankton zwierzęcy występuje zarówno w strefie trofogenicznej jak i w pozbawionej światła strefie trofolitycznej.

Strefę denną jeziora nazywaną bentosem zamieszkują organizmy osiadłe na dnie zbiornika. Jak podaje Lewandowski w skład tej strefy wchodzi bakterie, drobne glony, pierwotniaki, nicienie, wrotki, skąposzczety, małżoraczki, widłonogi, larwy owadów, mięczaki i inne. Na skład bentosu ma wpływ rodzaj dna, skład chemiczny osadów, obecność tlenu oraz wiele innych czynników fizycznych i chemicznych.

Innym zespołem organizmów jest nekton. Do tej grupy zaliczamy te organizmy, które mogą swobodnie poruszać się w wodzie. Są to przede wszystkim ryby (np. karaś *Carassius carassius*; leszcz *Abramis brama*; jaź *Leuciscus ideus*). W skład tego zespołu wchodzi również inne kręgowce, których tryb życia związany jest z jeziorem, mogą to być owady (neokton przybrzeżny) (np. pływak żółto-brzeżek *Dytiscus marginalis*; krętek pospolity *Gyrinus natator*, komar pospolity *Culex pipiens*), płazy (np. żaba wodna *Rana esculenta*; żaba moczarowa *Rana arvalis*; traszka zwyczajna *Triturus vulgaris*), gady (np. żółw błotny *Emys orbicularis*; zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*), ptaki (np. krzyżówka *Anas platyrhynchos*; gągoł *Bucephala clangula*; zimorodek *Alcedo atthis*) i ssaki ziemnowodne (np. bóbr europejski *Castor fiber*, rzęsorek rzeczek *Neomys fodiens*; piżmak *Ondatra zibethica*).

Ważnym zespołem ekologicznym w jeziorze to strefa makrofitów. Pod tym pojęciem rozumiemy ogół roślin (z wyjątkiem glonów poroślowych) porastających strefę brzegową. W strefie makrofitów możemy wyróżnić pięć podstref: szuwary, oczerty, rośliny o liściach pływających, rośliny kwiatowe całkowicie zanurzone i rośliny bezkwiatowe. Należy podkreślić, że skład gatunkowy tej strefy uzależniony jest od poziomu eutrofizacji zbiornika. Przy podwyższonym poziomie składników pokarmowych roślinność występuje w większym zagęszczeniu, szczególnie w pierwszych warstwach a zmniejsza się stopniowo im głębiej. Spowodowane jest to obecnością zawiesin w wodzie a ilość światła docierającego do niższych warstw wody jest ograniczona bądź blokowana.

„Mniejsze znaczenie” a raczej niezauważalne w funkcjonowaniu jeziora do opisanych powyżej zespołów ma neuston (drobne organizmy związane z błoną powierzchniową

wody, występują w zacisznych miejscach jeziora), pleuston (organizmy swobodnie pływające po powierzchni wody, czasami częściowo wynurzone, miejsca zaciszne strefy przybrzeżnej) i psammon (drobne rośliny i zwierzęta rezydujące między ziarenkami wilgotnego piasku piaszczystych plaż).

Ostatnim podstawowym zespołem jest peryfiton. Charakteryzuje się on szybkim opanowywaniem nowych środowisk. Zbudowany jest głównie z glonów, które tworzą warstwę na wszystkich przedmiotach zanurzonych w wodzie.

Na końcu należy przypomnieć, że każda z opisanych stref odgrywa ważną rolę w całościowym funkcjonowaniu zbiornika wodnego jakim jest jezioro. Zakłócenie istniejącej tu równowagi może spowodować nieodwracalne zmiany w ekosystemie a koszty rekultywacji jeziora mogą być bardzo wysokie i nie przynieść oczekiwanych efektów.